

(адміністративний перегляд, посередництво, подання скарги) та формальним (Адміністративний Трибунал). У реформованій системі основний наголос зроблено на можливості розв'язання спору через досудові механізми, що передбачають ретельний – за потреби двоетапний – адміністративний аналіз, більш широке використання посередництва й поліпшену процедуру подачі скарг, що поклало підвищену відповідальність на керівників органів НАТО. Водночас працівників наділено правом подачі апеляції до Адміністративного Трибуналу, використавши всі доступні попередні механізми розв'язання спору. Така система значно полегшує процедуру захисту трудових прав нинішніх і колишніх співробітників персоналу Організації.

Список використаних джерел:

1. The North Atlantic Treaty (Washington D.C. – 4 April 1949). URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=uk.
2. Agreement on the status of the North Atlantic Treaty Organization, National Representatives and International Staff signed in Ottawa 1951. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17248.htm.
3. North Atlantic Treaty Organization Civilian Personnel Regulations (Amdt 32/March 2019). URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_12/20191219_1912-cpr-amnd34-en.pdf.
4. Regulations governing Administrative Review, Mediation, Complaint and Appea Annex IX (Amdt 32/March 2019). URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_12/20191219_1912-cpr-amnd34-en.pdf.

References:

1. The North Atlantic Treaty (Washington D.C. – 4 April 1949). URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=uk.
2. Agreement on the status of the North Atlantic Treaty Organization, National Representatives and International Staff signed in Ottawa 1951. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17248.htm.
3. North Atlantic Treaty Organization Civilian Personnel Regulations (Amdt 32/March 2019). URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_12/20191219_1912-cpr-amnd34-en.pdf.
4. Regulations governing Administrative Review, Mediation, Complaint and Appea Annex IX (Amdt 32/March 2019). URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_12/20191219_1912-cpr-amnd34-en.pdf.

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.2.42>

ДОКТРИНА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ¹

Тетяна Харитонова

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права

Національного університету «Одеська юридична академія» (Одеса, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-7998-5089

Христина Григор'єва

доктор юридичних наук,

доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права

Національного університету «Одеська юридична академія» (Одеса, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-7659-2178

Анотація. Стаття присвячена виявленню сучасних тенденцій розвитку доктрини правового регулювання альтернативної енергетики в Україні. Для виконання поставлених завдань було використано філософські (загальнонаукові) та окремі наукові методи пізнання, зокрема метод системно-структурного аналізу, історичний, порівняльно-правовий методи, методи тлумачення правових норм, логіко-структурний та інші наукові методи дослідження правових явищ. Виявлено основні особливості розвитку наукової думки у сфері правового регулювання альтернативної енергетики в Україні, серед яких: 1) у методологічному аспекті – гострий брак науково-методологічних розробок; 2) у термінологічному аспекті – досить короткий строк здійснення наукових досліджень у цьому напрямі (обмежується періодом незалежності України); 3) у змістовному аспекті – а) концентрація уваги на гармонізації із законодавством ЄС; б) значна питома вага порівняльно-правових наукових досліджень; в) значна кількість за своєю суттю неправових досліджень, спрямованих на доведення необхідності і доцільності переходу до альтерна-

¹ Дослідження здійснене у рамках виконання проекту «Альтернативна енергетика в Україні: шляхи системного законодавчого стимулювання» за фінансової підтримки Національного фонду досліджень України.

тивної енергетики; г) галузева фрагментарність. Виявлено основні тенденції у розвитку сучасної правової науки, яка займається дослідженням альтернативної енергетики, а саме: а) тенденція до активізації наукових досліджень у цьому напрямі; б) тенденція до євроінтеграційного перетворення. За результатами проведеного аналізу можна констатувати, що вітчизняна доктрина правового регулювання альтернативної енергетики в Україні знаходиться на початковому етапі становлення.

Ключові слова: альтернативна енергетика, відновлювальна енергетика, альтернативні джерела палива, енергетичне право, енергетичні правовідносини, альтернативні джерела енергії

THE DOCTRINE OF LEGAL REGULATION OF ALTERNATIVE ENERGY IN UKRAINE: CURRENT DEVELOPMENT TRENDS

Tetiana Kharytonova

*Doctor of Legal Science, Professor,
Head of Agrarian, Land and Environmental Law Department
National University "Odesa Law Academy" (Odesa, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-7998-5089*

Khrystyna Hryhorieva

*Doctor of Legal Science,
Associate Professor at the Department of Agrarian, Land and Environmental Law
National University "Odesa Law Academy" (Odesa, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-7659-2178*

Abstract. The article is devoted to the identification of current trends in the doctrine of legal regulation of alternative energy in Ukraine. To perform the tasks, philosophical (general scientific) and some scientific methods of cognition were used, in particular, the method of system-structural analysis, historical, comparative-legal methods, methods of interpretation of legal norms, logical-structural and other scientific methods of research of legal phenomena. The main features of the development of scientific thought in the field of legal regulation of alternative energy in Ukraine, including: 1) in the methodological aspect – an acute lack of scientific and methodological developments; 2) in the terminological aspect – a fairly short period of research in this area (limited to the period of independence of Ukraine); 3) in the substantive aspect – a) focus on harmonization with EU legislation; b) a significant share of comparative legal research; c) a significant number of essentially non-legal research aimed at proving the need and feasibility of the transition to alternative energy; d) industry fragmentation. The main trends in the development of modern legal science, which deals with the study of alternative energy, namely: a) the tendency to intensify research in this area; b) the tendency towards European integration transformation. According to the results of the analysis, the authors state that the doctrine of legal regulation of alternative energy in Ukraine is at the initial level (stage of formation).

Key words: alternative energy, renewable energy, alternative fuel sources, energy law, energy relations, alternative energy sources.

DOKTRYNA REGULACJI PRAWNYCH ENERGII ALTERNATYWNEJ NA UKRAINIE: WSPÓŁCZESNE TENDENCJE ROZWOJU

Tetiana Kharytonova

*doktor nauk prawnych, docent,
kierownik Katedry Prawa Rolnego, Prawa Ziemi i Prawa Środowiskowego
Narodowego Uniwersytetu „Odeska Akademia Prawnicza” (Odessa, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-7998-5089*

Khrystyna Hryhorieva

*doktor nauk prawnych,
docent Katedry Prawa Rolnego, Prawa Ziemi i Prawa Środowiskowego
Narodowego Uniwersytetu „Odeska Akademia Prawnicza” (Odessa, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0001-7659-2178*

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest identyfikacji współczesnych trendów rozwoju doktryny regulacji prawnych energii alternatywnej na Ukrainie. Do realizacji zadań wykorzystano filozoficzne (ogólne naukowe) i poszczególne naukowe metody poznania, w szczególności metodę analizy systemowo-strukturalnej, metody historyczne, porównawcze, metody interpretacji norm prawnych, logiczno-strukturalne i inne naukowe metody badania zjawisk prawnych. Zidentyfikowano główne cechy rozwoju myśli naukowej w zakresie regulacji prawnych energii alternatywnej

na Ukrainie, w tym: 1) w aspekcie metodologicznym – poważny brak rozwoju naukowego i metodologicznego; 2) w aspekcie terminologicznym – dość krótki okres realizacji badań naukowych w tym kierunku (ograniczony do okresu niepodległości Ukrainy); 3) w aspekcie merytorycznym – a) koncentracja uwagi na harmonizacji z prawem UE; b) znaczny udział stosunkowo prawnych badań naukowych; c) znaczna liczba z natury błędnych badań mających na celu udowodnienie potrzeby i celowości przejścia na energię alternatywną; d) fragmentaryczność branżowa. Zidentyfikowano główne trendy w rozwoju współczesnej nauki prawnej zajmującej się badaniem energii alternatywnej, a mianowicie: a) tendencja do intensyfikacji badań naukowych w tym kierunku; b) tendencja do transformacji eurointegracyjnej. Zgodnie z wynikami przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że krajowa doktryna regulacji prawnej energii alternatywnej na Ukrainie jest w początkowym okresie powstawania.

Słowa kluczowe: energia alternatywna, energia odnawialna, paliwa alternatywne, prawo energetyczne, energetyczne stosunki prawne, alternatywne źródła energii.

Вступ. Глибокі кризи, які переживає сучасна цивілізація, стають перед людством питання виживання. Це стало потужним стимулом для розробки Резолюції, прийнятої Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року, «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». Саме цим документом ідею сталого розвитку офіційно обрано керівною стратегією подальшого існування людства на планеті. Надзвичайно важливо, що однією із сімнадцяти найголовніших стратегічно важливих цілей сталого розвитку проголошено «забезпечення доступу всіх людей до прийнятних за ціною, надійних, сталих і сучасних джерел енергії» (Ціль 7). Цим фактично визнано енергетичну сферу однією з найбільш складних проблем у сучасному світі, яка потребує вирішення у фокусі сталого розвитку. У світлі такої актуалізації енергетичних проблем постає питання щодо правового забезпечення альтернативної енергетики. Цей процес в українському законодавстві відбувається без належного системного бачення та потребує теоретичних розробок. Наразі сформовано певний обсяг теоретичних досліджень правового регулювання альтернативної енергетики, і він демонструє тенденцію до стрімкого зростання. Окремі правові питання альтернативної енергетики досліджувалися у працях багатьох вітчизняних науковців, серед яких слід назвати С.Д. Білоцького, Х.А. Григор'єву, Г.Д. Джумагельдієву, О.Б. Кишко-Єрлі, О.І. Кулика, С.А. Оболенську, А.В. Пастух, Е.Ю. Рибнікову, Ю.М. Рудь, О. М. Савельєву, М.В. Чіпко та інших. При цьому сьогодні немає досліджень, які були б спрямовані на оцінку ступеня формування вітчизняної доктрини правового регулювання альтернативної енергетики. Актуальність цього питання цілком закономірна, оскільки відповідь на нього дозволить оцінити рівень теоретичної розробки правових проблем альтернативної енергетики в нашій державі. Наразі відповідного узагальнюючого дослідження проведено не було, тому автори статті прагнуть дослідити це питання вперше. У зв'язку із цим *метою* статті є виявлення тенденцій розвитку сучасної наукової думки щодо правового регулювання альтернативної енергетики в Україні.

Основна частина. Для виконання мети статті автори ставлять перед собою такі *завдання*: 1) проаналізувати наукові публікації у сфері правового регулювання альтернативної енергетики в Україні; 2) виявити характерні особливості розвитку наукової думки щодо правового регулювання альтернативної енергетики; 3) встановити основні тенденції розвитку юридичної науки у напрямі дослідження правових засад альтернативної енергетики.

Для виконання поставлених завдань було використано філософські (загальнонаукові) та окремі наукові *методи* пізнання, зокрема метод системно-структурного аналізу, історичний, порівняльно-правовий методи, методи тлумачення правових норм, логіко-структурний та інші наукові методи дослідження правових явищ.

Результати. Правова проблематика регулювання альтернативної енергетики не належить до традиційних, добре вивчених сфер суспільних відносин. Навпаки, стрімкий розвиток технологій, який зробив можливим цілком конкурентне отримання енергії з альтернативних джерел, поставив питання перед науковцями, нормотворцями та практиками про необхідність швидкого обрання правової моделі та конкретних правових механізмів врегулювання цих відносин. Ще п'ятнадцять років тому в Україні йшлося лише про необхідність розпочинати використання енергії з альтернативних джерел, створювалися початкові, базові правові положення, за якими формувалася протекціоністська правова модель регулювання цих відносин. Уже зараз Україна знаходиться у фазі активного розвитку та розбудови мережі об'єктів альтернативної енергетики. Питання про те, чи готове законодавство до цього стрімкого та бурхливого розвитку суспільних відносин, варте окремого дослідження. У цій статті ми ставимо перед собою завдання виявити, а чи готова правова наука до осмислення та адекватного супроводу еволюціонуючих відносин в альтернативній енергетиці? Це ключове питання досить складне, однак чесна відповідь на нього має вкрай важливе значення. Для виконання покладених на неї функцій наука має випереджувати реальний хід суспільних відносин. Її завданням має бути розробка оптимальних правових моделей для того, щоб у момент, коли суспільні відносини гостро потребуватимуть належного правового регулювання, нормотворець міг скористатися науково обґрунтованими концептуальними розробками. У випадку, якщо наукова доктрина будується паралельно із розвитком суспільних відносин, їй важче виконати свої прогностичні функції. Найгіршим є випадок, коли наукова спільнота не передбачає, а наздоганяє потреби суспільства у наукових дослідженнях. У такому випадку на суспільний запит не надається адекватної наукової відповіді, і правове забезпечення нових відносин будується без концептуальної опори. Прикладів такого сценарію, на жаль, досить багато, а наслідки є передбачуваними. Здебільшого таке правове регулювання приречене на перманентні зміни з метою виправлення допущених юридичних дефектів.

Альтернативна енергетика – це сфера суспільних відносин, яка стрімко розвиваючись, вимагає вчасної адекватної еволюції правового регулювання, що враховує зміну фактичних умов, потреб та проблем галузі.

Аналіз правової літератури дозволяє виділити кілька виразних особливостей розвитку наукової думки щодо правового регулювання альтернативної енергетики в Україні. Для їх якісного аналізу доцільно представити такі особливості через різні аспекти доктрини правового регулювання альтернативної енергетики, а саме:

1. **Методологічний аспект.** Досить проблемним є визначення правової природи цих відносин. Наявні окремі наукові розвідки не формують цілісного уявлення про юридичну природу відносин альтернативної енергетики, а демонструють скоріше дискусійність цього питання. Так, О.М. Савельєва обґрунтовує тезу щодо формування в системі сучасного аграрного права України норм, що регулюють такий вид суспільних відносин як сільськогосподарські біоенергетичні відносини (Савельєва, 2017, с. 191). Висловлюються думки, що енергетичні правовідносини слід визначати як комплексний інститут природоресурсного права (Романко, 2014, с. 166); пропонується виокремлювати інститут правового регулювання використання відновлюваних джерел енергії у природоресурсному праві (Кишко-Єрлі, 2010, с. 251–254); або виділяти міжгалузевий (комплексний) інститут права, який утворився на перетині енергетичного, екологічного, господарського, адміністративного, цивільного, фінансового, митного та інших галузей права (Бодак, 2017, с. 60). Х.А. Григор'єва звертає увагу на той факт, що віднесення біоенергетичних відносин до предмета природоресурсного права здійснюється ніби «за компанію» з іншими видами використання відновлюваних джерел енергії. Справа в тому, що біомаса як джерело енергії має зовсім інший правовий режим, порівняно з джерелами сонячної, вітрової, геотермальної енергії тощо – і автоматичне віднесення її до природних ресурсів викликає питання (Григор'єва, 2019, с. 327). Так, правова природа відносин альтернативної енергетики ще чекає свого спеціального наукового дослідження.

Характерною особливістю у цьому аспекті слід визнати гострий *брак науково-методологічних розробок* у напрямі визначення теоретико-методологічних засад правового регулювання альтернативної енергетики. Аналітичний огляд та аналіз наукових напрацювань вказує, що вчені, досліджуючи правове регулювання альтернативної енергетики, зосереджуються переважно суто на законодавчих конструкціях, виявляють їх технічні та змістовні дефекти, неузгодженості. Наукові розвідки зосереджені на аналізі позитивного права, однак це заняття є малопродуктивним без чітких науково-методологічних засад регулювання відносин у сфері альтернативної енергетики. Спостерігається розрив логічного ланцюга: «науково-методологічні засади – наукові пропозиції по удосконаленню законодавства – удосконалення законодавчих положень». Без початкової фази ці відносини розвиваються хаотично і безсистемно. Наукові дослідження та нормотворчі кроки, що здійснюються без ґрунтовної розробки науково-методологічних засад, фактично провадяться «всліпу», «навпомацки», адже відсутні надійні орієнтири таких дій. Це додатково пояснює тенденцію до запозичення іноземних правових засобів та механізмів регулювання відносин альтернативної енергетики в Україні.

У літературі вже висвітлювалася проблема концентрації наукового пошуку виключно на конкретних законодавчих положеннях – без заглиблення до науково-методологічних основ такого регулювання та їх обґрунтованості. Зокрема, про це писав професор В.В. Носік, аналізуючи дисертаційні дослідження із земельного та аграрного права (Носік, 2013, с. 25). При цьому стан розробки теоретико-методологічних засад регулювання відносин альтернативної енергетики вимагає не просто розвитку – він вимагає базового напрацювання;

2. **Термінологічний аспект.** Характерною особливістю є те, що *періодом наукового вивчення правовідносин альтернативної енергетики слід визнати лише період незалежності України*. Такий порівняно короткий період часу теж неоднорідний, тому що наукова увага до альтернативно-енергетичних правових проблем стала відчутною лише у 2000-х роках. Коротка історія становлення правової доктрини у сфері регулювання альтернативної енергетики пояснює багато її сучасних проблем. Зокрема, у зв'язку з молодістю цього правового інституту наукові дослідження у сфері правового регулювання альтернативної енергетики мають такі недосконалості та майже відсутні науково-методологічні основи. При цьому спостерігається активізація звернень науковців до різних питань правового забезпечення альтернативної енергетики. Можна прогнозувати подальше зростання кількості досліджень у цій сфері з огляду на бурхливий розвиток відповідних суспільних відносин;

3. **Змістовний аспект** є складним та представлений кількома характерними особливостями розвитку наукових досліджень у сфері альтернативної енергетики:

1) *важливим лейтмотивом сучасних досліджень є виконання міжнародно-правових зобов'язань, гармонізація із законодавством ЄС у сфері альтернативної енергетики*. Справді, підписання Угоди про асоціацію з ЄС здійснило масштабний пролонгований вплив на розвиток сучасного українського законодавства, зокрема і у сфері регулювання альтернативної енергетики. Так, Угодою передбачається, що сторони віддані ідеї «сприяння енергетичній ефективності та використання поновлюваних джерел енергії», а також «докладають зусиль для сприяння і заохочення торгівлі та прямих іноземних інвестицій в ... використання збалансованих джерел відновлюваної енергії та енергозберігаючих продуктів». Угодою передбачене взаємне співробітництво у сфері розвитку та «підтримки відновлювальної енергетики з урахуванням принципів економічної доцільності та охорони навколишнього середовища, а також альтернативних видів палива, зокрема сталого виробництва біопалива і співробітництво у сфері нормативно-правових питань, сертифікації та стандартизації, а також технологічного і комерційного розвитку». Ураховуючи той факт, що ЄС стрімко прямує до виконання проголошеного «зеленого курсу», привертає до себе увагу розробка ним Четвертого енергопакету під назвою «Чиста енергія для всіх європейців», одним із завдань якого є створення сучасного дизайну для європейського енергоринку, адаптованого до нових реалій – більш гнучкого і пристосованого для інтеграції більшої частки поновлюваних джерел енергії. Тобто ЄС впевнено рухається до подальшої

модифікації регуляторного середовища з метою адекватної регламентації відносин альтернативної енергетики, які вже становлять 30% енергетичного ринку в союзі. Україна теж демонструє зростання сектору альтернативної енергетики, а саме: за даними Міністерства енергетики України, частка виробництва відновлюваної енергетики в Україні за січень-серпень 2020 року зросла у два рази в порівнянні з аналогічним періодом минулого року й становить 13,3% в загальному енергобалансі країни (інформація про роботу електроенергетичного комплексу за серпень 2020 року). Слід визнати, що продемонстроване зростання не тотожне європейському, так само як досягнутий рівень. Саме тому доцільність правових пошуків, спрямованих на аналіз законодавства ЄС та шляхів гармонізації вітчизняного законодавства, не викликає сумніву, але слід враховувати наступне. Слепе, науково не підкріплене копіювання європейського законодавства без опрацювання науково-методологічних засад може привести до проблем колізійності, неорганічності цього нормативно-правового масиву у вітчизняній правовій системі України. Це не лише теоретична проблема – це проблема відповідності права реальному стану суспільних відносин;

2) велика питома вага досліджень зводиться до аргументації потреби переходу на альтернативну енергетику. Наводяться доводи, що мають різну природу: економічну (доцільність, рентабельність, періоди окупності, прибутковість тощо), екологічну (рівень негативного впливу на навколишнє природне середовище, зменшення необхідного використання традиційних видів палива, збереження невідновлюваних природних ресурсів тощо), технологічну (використання нових технічних рішень, поява новітніх науково-технічних розробок тощо). Безумовно, юристи мають спиратися на об'єктивні дані інших наук (природничих, екологічних, економічних, технічних тощо). Це підгрунття міцно прив'язує правові дослідження до реальних процесів у суспільній практиці та не дозволяє юридичним науковим пошукам втрачати свою суспільну користь. Однак не можна забувати про те, що правовий аналіз не може обмежуватися констатацією цих фактів та їх переказом. Досить значна частина досліджень, присвячених альтернативній енергетиці, які позиціонуються як юридичні, за своїм змістом такими не є, оскільки в них аналізуються не правові проблеми, а питання зовсім іншої галузевої приналежності. Використання здобутків інших наук має використовуватися правниками в якості підгрунття актуальності теми, в ролі важливого аргументу щодо зростаючого суспільного значення відповідних відносин та необхідності їх адекватного правового регулювання. У такому ракурсі правові дослідження лише збагачуються фактичними даними, отримують необхідну актуальність та підтверджують свою своєчасність. При цьому результати інших наук не можуть замінити собою правові дослідження, зокрема й у сфері регулювання альтернативної енергетики;

3) оскільки відносини альтернативної енергетики є порівняно новим предметом дослідження юридичної науки, значну питому вагу наукових розвідок у цій сфері становлять порівняльно-правові дослідження. Багато уваги приділено аналізу іноземного досвіду законодавчого забезпечення альтернативної енергетики. Особливо акцентується увага на законодавчому стимулюванні альтернативної енергетики в ЄС (Німеччина, Данія Чехія тощо), США та інших державах. У цілому позитивно оцінюючи активізацію таких досліджень, слід наголосити на їх допоміжному характері. Не можна забувати про те, що навіть усередині ЄС різні країни обирали власні законодавчі тактики стимулювання альтернативної енергетики, враховуючи власні ресурси, місцеві умови та правові традиції. Порівняльно-правові дослідження є надзвичайно цікавими для розуміння багатоманітності шляхів можливого законодавчого стимулювання розвитку альтернативної енергетики, виявлення найбільш успішних та провальних правових стратегій у цій сфері. Результати таких досліджень можуть активно використовуватися як важливий інструмент під час розробки власної вітчизняної доктрини правового регулювання альтернативної енергетики, однак не здатні замінити собою цю доктрину;

4) галузева фрагментарність. Це проявляється в тому, що відносини альтернативної енергетики вивчаються в різних галузях юридичної науки. Реформування енергетичної сфери в Україні, що відбувається під значним впливом Угоди про асоціацію з ЄС, все чіткіше окреслює рамки цілком сформованої галузі законодавства – енергетичного законодавства України. Ці процеси не повною мірою відображаються на науковій матерії, оскільки енергетичні відносини досліджуються здебільшого фрагментарно – з позицій певних галузевих правових наук. Зокрема, досить активними у вивченні енергетичних відносин є представники науки господарського права. Так, були проведені дослідження, присвячені правовим питанням альтернативної енергетики, та захищені дисертації Г.Д. Джумагельдієвої на тему «Правове забезпечення енергозбереження» (Джумагельдієва, 2012), О. Кулика на тему «Господарсько-правове забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел» (Кулик, 2019), Е.Ю. Рибнікової на тему «Господарсько-правове стимулювання використання відновлюваних джерел енергії в Україні» (Рибнікова, 2018). Багато та плідно працює у цьому напрямі М.М. Кузьміна (Кузьміна, 2019, с. 97 – 102; Кузьміна, 2019, 40 – 44). Усі ці дослідження цілком закономірно зосереджені на господарсько-правових аспектах діяльності у сфері альтернативної енергетики. Це безпосередньо пояснює ігнорування еколого-правової складової частини цих відносин. Саме тому господарсько-правові дослідження не можуть претендувати на вичерпання теми правового регулювання у сфері альтернативної енергетики.

Доктрину правового забезпечення альтернативної енергетики доповнюють також міжнародно-правові дослідження, зокрема дисертації С.Д. Білоцького на тему «Міжнародно-правове регулювання у сфері екологічно орієнтованої енергетики» (Білоцький, 2016) та М.В. Чіпка «Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері використання відновлюваної енергетики» (Чіпка, 2017). У рамках своїх наукових робіт учені концентруються передусім на міжнародно-правовому регулюванні відносин альтернативної енергетики, зачіпають зобов'язання України у цій сфері.

Необхідно підкреслити значні здобутки учених – представників спеціальності 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. Цікавим дослідженням, яке стало одним із перших у напрямі вивчення правового забезпечення альтернативної енергетики в Україні, слід визнати дисертацію О.Б. Кишко-Єрлі на тему «Правове регулювання використання відновлюваних джерел енергії» (Кишко-Єрлі, 2010). Дослідження має природоресурсно-правовий ухил. Авторка ґрунтовно дослідила питання термінології, права власності та користування відновлюваними джерелами енергії, стимулювання їх використання та державного управління в цій сфері. Учена дійшла висновку про існування інституту використання відновлюваних джерел енергії в природоресурсному праві України, а також сформулювала пропозиції щодо вдосконалення законодавства України.

Останніми роками були захищені цікаві дисертаційні дослідження аграрно-правового спрямування, зокрема: Ю.М. Рудь на тему «Правове регулювання енергозбереження у сільському господарстві України» (Рудь, 2015), С.А. Оболенська (Оболенська, 2017) та А.В. Пастух на тему «Правове регулювання вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива» (Пастух, 2017).

Крім цього існує великий пласт адміністративно-правових досліджень енергетичних відносин, які певним чином зачіпають відносини альтернативної енергетики. До них, зокрема, відносяться дисертаційні роботи Ю.В. Ващенко (2015), О.М. Губрієнко (2006), Н.М. Ковалко (2007), В.В. Коробкіна (2015), О.Є. Кострубіцької (2009), В.М. Костюхіної (2010), Р.І. Крамар (2011), Н.В. Майданевич (2015), А.М. Новицького (2005), Р.І. Раїмова (2019), Р.С. Сергєєва (2010), О.В. Сердюченко (2009) та інших.

З одного боку, така широка палітра галузевих досліджень є позитивним фактором, адже дозволяє розглянути різні аспекти відносин альтернативної енергетики. Однак негативним наслідком слід визнати фрагментарність таких досліджень. Правове регулювання альтернативної енергетики як структурна частина енергетичного права переймає його характерну рису – комплексність. Саме тому ці відносини мають вивчатися як єдине ціле.

Обговорення. На основі проаналізованих особливостей розвитку наукової думки у напрямі вивчення правового регулювання відносин альтернативної енергетики можна виявити кілька характерних тенденцій розвитку юридичної науки у цій сфері.

Першою тенденцією слід визнати *стрімку активізацію наукових досліджень*. Досить виразно простежується закономірність звернення уваги наукової спільноти до правових проблем альтернативної енергетики: а) у 1990-х роках питанням альтернативної енергетики були присвячені епізодичні наукові розвідки; б) у 2000-х роках з'явилася значна кількість публікацій, переважно статей та доповідей на тему правового регулювання альтернативної енергетики; в) у 2010-х роках наукові дослідження поповнюються низкою дисертаційних робіт у різних галузях юридичних знань. Вважаємо, що наступним етапом стане вивчення відповідних комплексних правовідносин як єдиного цілого.

Наступною тенденцією можна вказати *посилення євроінтеграційних процесів*, що мають прояв у європеїзації вітчизняного енергетичного законодавства та доктрини. За умов збереження обраного політичного курсу українська юридична наука цілком передбачувано поглиблюватиме вивчення європейського законодавства у сфері альтернативної енергетики з метою його наслідування у вітчизняних правових реаліях. Проте, на наш погляд, в інтересах збереження української правової культури цю перспективу необхідно аналізувати критично. Позитивним є те, що наука має певний ідеалістичний взірць, до якого вона постійно звертається та на який рівняється. Однак негативним наслідком може бути певна атрофія вітчизняної науки у результаті відмови від власних правових розробок, зведення наукових досліджень до сліпого копіювання іноземного (нехай і позитивного) досвіду. На нашу думку, підтвердженням того, що цей негативний процес вже запущено, є концентрування вітчизняних учених суто на законодавстві та порівняльно-правових дослідженнях у поєднанні з майже повним ігноруванням необхідності побудови теоретико-методологічних засад правового регулювання відносин альтернативної енергетики. Саме відсутність розроблених єдиних методологічних засад регулювання цих відносин є найбільш вагомим доказом того, що вітчизняна наукова доктрина правового регулювання альтернативної енергетики ще не сформована. Посилює цей висновок виявлена галузева фрагментарність досліджень, які не охоплюють предмет у цілому, а аналізують лише певні його частини.

Висновки. На основі проведеного дослідження ми можемо зробити такі основні висновки. По-перше, розвиток наукової думки у сфері правового регулювання альтернативної енергетики в Україні демонструє кілька характерних особливостей, серед яких: 1) у методологічному аспекті – гострий брак науково-методологічних розробок; 2) у термінологічному аспекті – досить короткий строк здійснення наукових досліджень у цьому напрямі (обмежується періодом незалежності України); 3) у змістовному аспекті – а) концентрація уваги на гармонізації із законодавством ЄС; б) значна питома вага порівняльно-правових наукових досліджень; в) значна кількість за своєю суттю неправових досліджень, спрямованих на доведення необхідності і доцільності переходу до альтернативної енергетики; г) галузева фрагментарність.

По-друге, встановлення вказаних особливостей дозволяє виявити основні тенденції у розвитку сучасної правової науки, яка займається дослідженням альтернативної енергетики, а саме: а) тенденція до активізації наукових досліджень у цьому напрямі; б) тенденція до євроінтеграційного перетворення.

По-третє, за результатами проведеного аналізу можна констатувати, що вітчизняна доктрина правового регулювання альтернативної енергетики в Україні знаходиться на початковому етапі становлення.

Список використаних джерел:

1. Білоцький С.Д. Міжнародно-правове регулювання у сфері екологічно орієнтованої енергетики : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2016. 40 с.

2. Бодак О. Місце альтернативних джерел енергії в системі об'єктів екологічного права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 7. С. 57–61.
3. Ващенко Ю.В. Державне регулювання у сфері енергетики України: адміністративно-правовий аспект : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 36 с.
4. Григор'єва Х.А. Державна підтримка сільського господарства України: проблеми правового забезпечення : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 596 с.
5. Губрієнко О.М. Організаційно-правові засади державного управління в галузі електроенергетики в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2006. 20 с.
6. Джумагельдієва Г.Д. Правове забезпечення енергозбереження : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2012. 32 с.
7. Інформація про роботу електроенергетичного комплексу за серпень 2020 року – фактичні дані. URL : http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245474568&cat_id=245183225.
8. Кишко-Єрлі О.Б. Інститут правового регулювання використання відновлюваних джерел енергії природоресурсного права України. *Часопис Київського університету права*. 2010. Вип. 2. С. 251–254.
9. Кишко-Єрлі О.Б. Правове регулювання використання відновлюваних джерел енергії : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2010. 16 с.
10. Ковалко Н.М. Фінансово-правове регулювання спеціальних режимів розрахункових відносин (на прикладі паливно-енергетичного комплексу України) : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2007. 20 с.
11. Коробкін В.В. Адміністративно-правове регулювання енергопостачання в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2015. 18 с.
12. Кострубіцька О.Є. Адміністративна відповідальність за правопорушення в паливно-енергетичному комплексі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 19 с.
13. Костюхіна В.М. Організаційно-правові засади галузевого управління: на прикладі електроенергетики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.
14. Крамар Р.І. Адміністративно-правова протидія марнотратному витрачання паливно-енергетичних ресурсів в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2011. 19 с.
15. Кузьміна М.М. Правове регулювання створення та функціонування енергетичних кооперативів в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 40–44.
16. Кузьміна М.М. Суб'єкти малого та середнього підприємництва у сфері відновлюваної енергетики. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 97–102.
17. Кулик О.І. Господарсько-правове забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Вінниця, 2019. 19 с.
18. Майданевич Н.В. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 19 с.
19. Новицький А.М. Організаційно-правові засади державного управління у паливно-енергетичному комплексі України : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2005. 19 с.
20. Носік В.В. Розвиток доктрин земельного, аграрного та екологічного права у національній правовій системі України. *Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права*: збірник матеріалів круглого столу (Харків, 24 травня 2013 року). Харків, 2013. С. 24–26.
21. Оболенська С.А. Правове регулювання виробництва біопалива сільськогосподарськими товаровиробниками в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2017. 20 с.
22. Пастух А.В. Правове регулювання вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2017. 18 с.
23. Раїмов Р. І. Адміністративно-правове регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сферах енергетики та комунальних послуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2019. 20 с.
24. Рибнікова Е.Ю. Господарсько-правове стимулювання використання відновлюваних джерел енергії в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Одеса, 2018. 20 с.
25. Романко С.М. Енергетичне право – новий інститут природоресурсового права? *Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти*: матер. круг. столу (Харків, 5 груд. 2014). Х., 2014. С. 164–167.
26. Рудь Ю.М. Правове регулювання енергозбереження у сільському господарстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2015. 17 с.
27. Савельєва Е.Н. О перспективах развития сельскохозяйственных биоэнергетических отношений в Украине. *Приоритетные направления развития экологического, земельного и аграрного права*: матер. Респ. круг. стола, приуроч. к юбилею проф. Т.И. Макаровой. Минск : Изд. Центр БГУ, 2017. С. 188–191.
28. Сергеев Р.С. Засоби забезпечення раціонального використання і збереження електричної енергії в Україні (адміністративно-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
29. Сердюченко О.В. Адміністративно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки України : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 20 с.
30. Чіпко М.В. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері використання відновлюваної енергетики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Одеса, 2017. 23 с.

References:

1. Bilotskyi, S. D. (2016) Mizhnarodno-pravove rehulivannia u sferi ekolohichno orientovanoi enerhetyky [International legal regulation in the field of environmentally oriented energy]. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 2016, 40 s. [in Ukrainian].

2. Bodak, O. (2017) Mistse alternatyvnykh dzherel enerhii v systemi ob'ektiv ekolohichnoho prava Ukrainy [The place of alternative energy sources in the system of objects of ecological law of Ukraine]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, 7, 57 – 61. [in Ukrainian]
3. Vashchenko, Yu. V. (2015) Derzhavne rehuliuвання u sferi enerhetyky Ukrainy: administratyvno-pravovyi aspekt [State regulation in the field of energy of Ukraine: administrative and legal aspect]. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 36 s. [in Ukrainian].
4. Hryhorieva, Kh. A. (2019) Derzhavna pidtrymka silskoho gospodarstva Ukrainy: problemy pravovoho zabezpechennia [State support of agriculture in Ukraine: problems of legal support]. *Vydavnychiy dim «Helvetyka»*, 596. [in Ukrainian]
5. Hubriienko, O. M. (2006) Orhanizatsiino-pravovi zasady derzhavnogo upravlinnia v haluzi elektroenerhetyky v Ukraini [Organizational and legal principles of public administration in the field of electricity in Ukraine]. National Academy of State tax service of Ukraine. Irpin, 20 s. [in Ukrainian].
6. Dzhumaheldiieva, H. D. (2012) Pravove zabezpechennia enerhozberezhennia [Legal provision of energy saving]. Institute of Economic and Legal Research, National Academy of Sciences of Ukraine. Donetsk, 32 s. [in Ukrainian].
7. Informatsiia pro robotu elektroenerhetychnoho kompleksu za serpen 2020 roku – faktychni dani [Information on the operation of the power complex for August 2020 - actual data]. Available at: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245474568&cat_id=245183225 [in Ukrainian].
8. Kyshko-Yerli, O. B. (2010) Instytut pravovoho rehuliuвання vykorystannia vidnovliuvanykh dzherel enerhii pryrodoresursnoho prava Ukrainy [Institute of Legal Regulation of the Use of Renewable Energy Sources of Natural Resource Law of Ukraine]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 2, 251 – 254. [in Ukrainian].
9. Kyshko-Yerli, O. B. (2010) Pravove rehuliuвання vykorystannia vidnovliuvanykh dzherel enerhii [Legal regulation of the use of renewable energy sources]. Institute of State and Law. V.M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 16 s. [in Ukrainian].
10. Kovalko, N. M. (2007) Finansovo-pravove rehuliuвання spetsialnykh rezhymiv rozrakhunkovykh vidnosyn (na prykladi palyvno-enerhetychnoho kompleksu Ukrainy) [Financial and legal regulation of special regimes of settlement relations (on the example of the fuel and energy complex of Ukraine)]. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 20 s. [in Ukrainian].
11. Korobkin, V. V. (2015) Administratyvno-pravove rehuliuвання enerhopostachannia v Ukraini [Administrative and legal regulation of energy supply in Ukraine]. Zaporizhia National University. Zaporizhzhia, 18 s. [in Ukrainian].
12. Kostrubitska, O. Ie. (2009) Administratyvna vidpovidalnist za pravoporushennia v palyvno-enerhetychnomu kompleksi Ukrainy [Administrative liability for offenses in the fuel and energy complex of Ukraine]. Kyiv National University of Internal Affairs. Kyiv, 19 s. [in Ukrainian].
13. Kostiukhina, V. M. (2010) Orhanizatsiino-pravovi zasady haluzevoho upravlinnia: na prykladi elektroenerhetyky [Organizational and legal principles of branch management: on the example of electric power industry]. Academy of Management of the Ministry of Internal Affairs. Kyiv, 20 s. [in Ukrainian].
14. Kramar, R. I. (2011) Administratyvno-pravova protydiia marnotratnomu vytrachanniu palyvno-enerhetychnykh resursiv v Ukraini [Administrative and legal counteraction to wasteful consumption of fuel and energy resources in Ukraine]. Lviv University of Business and Law. Lviv, 19 s. [in Ukrainian].
15. Kuzmina, M. M. (2019) Pravove rehuliuвання stvorennia ta funktsionuvannia enerhetychnykh kooperatyviv v Ukraini [Legal regulation of the establishment and operation of energy cooperatives in Ukraine]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, 7: 40 – 44. [in Ukrainian].
16. Kuzmina, M. M. (2019) Subiekty maloho ta serednoho pidpriemnytstva u sferi vidnovliuvanoi enerhetyky [Small and medium enterprises in the field of renewable energy]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, 12: 97 – 102. [in Ukrainian].
17. Kulyk, O. I. (2019) Hospodarsko-pravove zabezpechennia stymuliuвання vyrobnytstva enerhii z vykorystanniam alternatyvnykh dzherel [Economic and legal support to stimulate energy production using alternative sources]. Vasyl Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 19 s. [in Ukrainian].
18. Maidanevych, N. V. (2015) Administratyvno-pravove rehuliuвання vidnosyn u sferi elektroenerhetyky [Administrative and legal regulation of relations in the field of electricity]. National University of Life and Environmental Sciences Kyiv, 19 s. [in Ukrainian].
19. Novytskyi, A. M. (2005) Orhanizatsiino-pravovi zasady derzhavnogo upravlinnia u palyvno-enerhetychnomu kompleksi Ukrainy [Organizational and legal principles of public administration in the fuel and energy complex of Ukraine]. National Academy of State Tax Service of Ukraine. Irpin, 19 s. [in Ukrainian].
20. Nosik, V. V. (2013) Rozvytok doktryn zemelnoho, ahrarnoho ta ekolohichnoho prava u natsionalnii pravovii systemi Ukrainy. Zbirnyk kruhloho stolu. Suchasni dosiahnennia nauk zemelnoho, ahrarnoho ta ekolohichnoho prava [Development of doctrines of land, agrarian and ecological law in the national legal system of Ukraine. Proceeding of roundtable. Modern achievements of the sciences of land, agricultural and environmental law]. Kharkiv, 24 – 26. [in Ukrainian].
21. Obolienska, S. A. (2017) Pravove rehuliuвання vyrobnytstva biopalyva silskohospodarskymy tovarovyrobnykamy v Ukraini [Legal regulation of biofuel production by agricultural producers in Ukraine]. Yaroslav the Wise National University of Law. Kharkiv, 20 s. [in Ukrainian].
22. Pastukh, A. V. (2017) Pravove rehuliuвання vyroshchuvannia ta pereroblennia silskohospodarskoi syrovyny dlia vyrobnytstva biopalyva [Legal regulation of cultivation and processing of agricultural raw materials for biofuel production]. Institute of State and Law. V.M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 18 s. [in Ukrainian].
23. Raimov, R. I. (2019) Administratyvno-pravove rehuliuвання diialnosti subektiv pryrodnykh monopolii u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh [Administrative and legal regulation of the activities of natural monopolies in the fields of energy and utilities]. Sumy State University. Sumy, 20 s. [in Ukrainian].

24. Rybnikova, E. Yu. (2018) Hospodarsko-pravove stymuliuvannia vykorystannia vidnovliuvanykh dzherel enerhii v Ukraini [Economic and legal incentives for the use of renewable energy sources in Ukraine]. National University «Odesa Law Academy». Odesa, 20 s. [in Ukrainian].
25. Romanko, S. M. (2014) Enerhetychne pravo – novyi instytut pryrodoresursovoho prava? Zbirnyk kruhloho stolu. Aktualni problemy ekolohichnykh, zemelnykh ta ahrarnykh pravovidnosyn: teoretyko-metodolohichni y prykladni aspekty [Energy law – a new institution of natural resource law? Proceeding of roundtable. Actual problems of ecological, land and agrarian legal relations: theoretical-methodological and applied aspects]. Kharkiv, 164 – 167. [in Ukrainian].
26. Rud, Yu. M. (2015) Pravove rehuliuвання enerhozberezhennia u silskomu hospodarstvi Ukrainy [Legal regulation of energy saving in agriculture of Ukraine]. National University of Life and Environmental Sciences nature management of Ukraine. Kyiv, 17 s. [in Ukrainian].
27. Saveleva, E. N. (2017) O perspektivakh razvitiia selskokhoziaistvennykh bioenergeticheskikh otnoshenii v Ukraine. Zbirnyk kruhloho stolu. Prioritetnye napravleniia razvitiia ekologicheskogo, zemelnogo i agrarnogo prava [On the prospects for the development of agricultural bioenergy relations in Ukraine. Proceeding of roundtable. Priority areas for the development of environmental, land and agrarian law]. Minsk, 188 – 191. [in Russian].
28. Serhieiev, R. S. (2010) Zasoby zabezpechennia ratsionalnogo vykorystannia i zberezhennia elektrychnoi enerhii v Ukraini (administrativno-pravovyi aspekt) [Means of ensuring the rational use and conservation of electricity in Ukraine (administrative and legal aspect)]. Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. Dnipropetrovsk, 20 s. [in Ukrainian].
29. Serdiuchenko, O. V. (2009) Administrativno-pravovi zasady zabezpechennia enerhetychnoi bezpeky Ukrainy [Administrative and legal bases of ensuring energy security of Ukraine]. National University of Life and Environmental Sciences nature management of Ukraine. Kyiv, 20 s. [in Ukrainian].
30. Chipko, M. V. (2017) Mizhnarodno-pravove rehuliuвання spivrobotnytstva derzhav u sferi vykorystannia vidnovliuvanoi enerhetyky [International legal regulation of cooperation between states in the field of renewable energy]. National University «Odesa Law Academy». Odesa, 23 s. [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.2.43>

АНАЛІЗ СТАНУ НАУКОВОГО РОЗРОБЛЕННЯ ТЕОРІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ І ЗВІЛЬНЕНИХ

Ігор Чалий

суддя

Другого апеляційного адміністративного суду (Харків, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-4185-2472

Анотація. Статтю присвячено питанню соціальної реабілітації засуджених і звільнених від відбування покарання осіб як засобу запобігання злочинності. Проаналізовано думки вчених щодо визначення терміна «реабілітація» в різних галузях науки та практики, зокрема у праві, медицині, психології, соціології та педагогіці. Також було досліджено структуру, види та способи здійснення реабілітації.

Особливу увагу зосереджено на тенденції необхідності забезпечення реабілітації засуджених як у міжнародному просторі, так і на теренах України. Зазначено основні компоненти реабілітації, спрямовані на пристосування людини до наявних умов життєдіяльності та їх адаптацію в суспільстві.

У статті здійснено стислий огляд міжнародно-правових актів і відповідного національного законодавства у сфері реабілітації засуджених. Запропоновано шляхи вдосконалення реабілітаційних заходів залежно від їх природи та сутності.

Ключові слова: відбування покарання, запобігання злочинності, засуджені, соціальна реабілітація, міжнародні норми.

ANALYSIS OF THE SCIENTIFIC THEORY DEVELOPMENT OF SOCIAL REHABILITATION ORGANIZATION OF CONVICTS AND RELEASED

Ihor Chalyi

Judge

Second Administrative Appeal Court (Kharkiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-4185-2472

Abstract. The article is devoted to the social rehabilitation issue of convicted and released persons as means of crime prevention. The positions of scholars concerning the definition of the term “rehabilitation” in various scientific and practical spheres, including law, medicine, psychology, sociology and pedagogy are analyzed. The structure, types and methods of rehabilitation are also investigated.